

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Brně rozhodl samosoudkyní Mgr. et Mgr. Lenkou Bahýľovou, Ph. D. ve věci

žalobce: L. K.
bytem X

zast. advokátem JUDr. Michalem Bortelem
sídlem Mezírka 775/1, 602 00 Brno

proti

žalované: Česká správa sociálního zabezpečení
se sídlem Křížová 25, 225 08 Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 28. 6. 2024, č. j. X,

takto:

- I. Rozhodnutí žalované ze dne 28. 6. 2024, č. j. X, **se ruší** a věc se vrací žalované k dalšímu řízení.
- II. Žalovaná **je povinna** zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení ve výši 12 269 Kč, a to do 30 dnů od právní moci tohoto rozsudku k rukám advokáta JUDr. Michala Bortela.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. Žalobce podal dne 27. 11. 2023 žádost o zvýšení starobního důchodu o částku za vychované dítě (nar. 23. 7. 1973) podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v relevantním znění („zákon o důchodovém pojištění“). Rozhodnutím vydaným v prvním stupni dne 15. 2. 2024, č. j. X („prvostupňové rozhodnutí“), žalovaná žádost zamítla pro nesplnění podmínek čl. II zákona č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů („zákon č. 323/2021 Sb.“).
2. Podle žalované žalobci výchovné nenáleží, neboť o dítě v rámci celého období od jeho narození do nabytí zletilosti osobně pečovala v největším rozsahu matka dítěte, paní E. K. V řízení měla žalovaná za prokázané, že žalobce o dítě pečoval ve větším rozsahu v období od 1. 10. 1985 do 22. 7. 1991, což je období kratší než období, kdy o dítě pečovala ve větším rozsahu jeho matka.
3. Proti prvostupňovému rozhodnutí podal žalobce námitky, které žalovaná zamítla rozhodnutím ze dne 28. 6. 2024, č. j. X („napadené rozhodnutí“). A proti němu, jakož i proti rozhodnutí prvostupňovému, žalobce brojí žalobou.
4. Žalovaná v napadeném rozhodnutí potvrdila závěry přijaté rozhodnutím prvostupňovým. Uvedla mj., že matka byla hlavní pečující osobou v prvních letech života dítěte. Žalobce o dítě pečoval ve větším rozsahu po kratší dobu. Žalovaná také přihlédla k tomu, že po dobu mateřské dovolené se jedná o náročnou celodenní péči o dítě. Žalobce neprokázal, jak se jako otec v rané fázi života dítěte podílel na jeho výchově oproti matce dítěte. Rozsah a charakter osobní péče žalobce o dítě nepřekročil míru obvyklou a nedosáhl povahy a úrovně péče o dítě v největším rozsahu, tj. nepřevážil rozsah péče o dítě realizovaný matkou dítěte.

II. Žaloba

5. Žalobce odůvodnil svůj nesouhlas s napadeným rozhodnutím tím, že se o svého syna staral od roku 1977 do doby ukončení studia na vysoké škole v roce 1996, tj. 19 let. Tato doba splňuje podmínku doby trvání péče pro přiznání nároku, tj. nad 10 let. Podmínku je podle žalobce splněna i tehdy, pokud by se počítala doba jen do plnoletosti syna; to by se jednalo o 14 let.
6. Žalovaná pochybila, pokud žalobcovu péči o syna počítala až od rozhodnutí soudu o svěření syna do péče žalobce, tj. od 1. 10. 1985. Žalobce však o syna trvale pečoval od roku 1977, počínaje společným pobytem na rekreačním středisku B. B. na Milovech, kde dělal správce. Tento pobyt byl doporučen dětskou doktorkou, neboť syn měl trvalé problémy s infekty dýchacích cest. Žalobce tvrdí, že v této době již matka o dítě nejevila zájem a nejezdila za ním. Tato situace trvala do doby návratu do Brna z důvodu započetí školní docházky syna. Péče žalobce o syna trvala nadále i během školní docházky a na základě této předchozí péče mu byl následně syn svěřen do péče trvalé soudním rozhodnutím ze dne 2. 9. 1986.
7. Ke svým tvrzením žalobce navrhl výslech jediného žijícího svědka, svého syna, M. K. (bytem Č. 16, X Brno). Matka syna žalobce dne X zemřela.
8. Z uvedených důvodů žalobce navrhl, aby soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil žalované k dalšímu řízení.

III. Vyjádření žalované a replika žalobce

9. Žalovaná odkázala na znění relevantní právní úpravy (čl. II odst. 1, 3, 4, 5 zákona č. 323/2021 Sb.). Dále uvedla, že prvotním důvodem pro zavedení výchovného bylo zmírnění statistického rozdílu mezi průměrným starobním důchodem mužů a žen, který činil více než 2 000 Kč. Jednou z příčin tohoto rozdílu jsou výkyvy v kariérách žen, které nastávají v důsledku výchovy dětí. Ženy, pečující o děti ve větší míře, vykonávají méně honorovaná zaměstnání, popř. zaměstnání s kratšími pracovními úvazky, která jsou navíc přerušována překážkami v práci z důvodu potřeby péče o dítě. Ačkoliv výchovu dětí nepochybně zajišťují i muži (především zajištěním výživy dítěte a péčí o jeho fyzický a intelektuální rozvoj), je v praxi zcela běžné, že jejich kariéra není výchovou negativně ovlivněna.
10. Nepřetržité zaměstnání a vyšší výdělky se samy o sobě pozitivně projeví na výši důchodu; nedochází totiž ke snížení důchodu a není tedy dán důvod pro kompenzaci prostřednictvím výchovného. Z hlediska účelu výchovného je proto třeba považovat za osobu, která výchovu zajišťovala ve větším rozsahu, tu z pečujících osob, v jejíž kariéře se ve větším měřítku projevovaly složky výchovy, které mohly s ohledem na svůj charakter negativně ovlivnit délku doby zaměstnání a výdělky pečující osoby, tj. kdy péče musela být zajišťována „na úkor“ možné pracovní aktivity. Nejvýznamnější dopad na pracovní kariéru má výchova dítěte zejména v jeho předškolním věku a v prvních letech povinné školní docházky. V pozdějším období jsou již děti samostatné, alespoň v tom směru, že není třeba z důvodu zajištění jejich výchovy přerušovat kariéru. Jeví se tedy přirozené, že výchovné má ze své podstaty náležet tomu z rodičů, který se výchově více věnoval právě v raném stádiu života dítěte, což bývá obvykle matka.
11. O uznání výchovy pro muže lze uvažovat zejména v případech, kdy péče matky skončila z jakýchkoliv důvodů (např. rozvod, prokazatelně faktické opuštění dítěte, vážná nemoc, úmrtí) ve velmi nízkém věku dítěte nebo kdy dítě bylo ve velmi nízkém věku svěřeno do výchovy otce, přičemž výchova měla prokazatelně negativní vliv na jeho pracovní kariéru. Výchova každého dítěte se posuzuje zvlášť, a to od narození do jeho zletilosti (tj. do 18 let) s tím, že celá částka výchovného za výchovu konkrétního dítěte náleží té osobě, která výchovu tohoto dítěte zajišťovala ve větším rozsahu.
12. Výchovné je, na rozdíl od snížení důchodového věku, koncipováno jako nárok genderově neutrální. Vázat tento nárok na splnění podmínky výchovy dítěte tak, jak je definována ve stávající právní úpravě [§ 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění a § 4 prováděcí vyhlášky č. 284/1995 Sb.], by bylo diskriminační vůči mužům, neboť s institutem „výchovy dítěte“ se až dosud v základním důchodovém pojištění pracuje výlučně ve vztahu k ženám. Zatímco nárok na snížení důchodového věku zůstane dočasně zachován i nadále pouze pro ženy, nárok na výchovné vznikne i mužům, jestliže zajišťovali výchovu dítěte sami nebo ve větším rozsahu než ženy.
13. K případu žalobce žalovaná uvedla, že žalobci byl od 16. 12. 1976 přiznán plný invalidní důchod podle zákona č. 121/1975 Sb., o důchodovém zabezpečení, který byl transformován na invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně a dosažením 65 let věku je žalobce poživatel starobního důchodu. Součástí správního spisu je pravomocný rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 2. 9. 1986, sp. zn. 22 Nc 551/84, SSV 986/85, kterým byl nezletilý syn svěřen do výchovy žalobce, a rovněž pravomocný rozsudek stejného soudu ze dne 22. 9. 1986, sp. zn. 15 C 338/85, kterým bylo manželství žalobce rozvedeno a schválena

dohoda rodičů, podle níž byl nezletilý syn svěřen do výchovy a péče žalobce. S ohledem na obsah rozsudků ponechala žalovaná rozhodnutí ve věci na úvaze soudu.

14. Žalobce v replice uvedl, že o svého nezletilého syna výlučně pečoval nejméně od října 1985. Otázka faktické péče je otázkou skutkovou a není odvislá od právní moci rozhodnutí soudu o svěření nezletilého syna do výlučné péče žalobce. Faktický výkon rodičovské odpovědnosti je jasně popsán v odůvodnění rozsudku Městského soudu v Brně sp. zn. 22 Nc 551/1984. Dále poukázal na to, že se stal invalidním ve třech a půl letech věku jeho syna. Návrh na svěření dítěte do péče podal žalobce již v roce 1984. Z odůvodnění rozsudku opatrovnického soudu vyplývá, že se o nezletilého syna staral převážně žalobce (cit: „*Otec pro syna vaří, peče, žehlí, učí se s ním do školy*“), neboť byl v plném invalidním důchodu. Od října 1985 se matka nezletilého nezdržovala ve společné domácnosti a současně nepopírala tvrzení žalobce, že o syna převážně pečuje právě on. V období od 16. 12. 1976 (žalobce se stal invalidním) do 31. 10. 1985 se o syna staral převážně žalobce a poté se o něj staral již výlučně.
15. Žalobce doplnil, že na přelomu 70. a 80. let nebylo zvykem řešit manželské krize okamžitými rozvody, a to s ohledem na tehdejší dobové stereotypy. Otázky bydlení nebylo možné řešit pružným způsobem, neboť trh s nájemním bydlením neexistoval, jako je tomu dnes. Skutečnost, že žalobce (otec) podal návrh na rozvod manželství a návrh na zahájení opatrovnického řízení po delší době, je zcela obvyklá a odpovídá dobovému kontextu. Žalobce proto trvá na podané žalobě, neboť se svého nároku domáhá po právu.

IV. Jednání před soudem a posouzení věci samé

16. Soud ve věci nařídil jednání, které se uskutečnilo dne 23. 5. 2025 za přítomnosti žalobce, jeho právního zástupce a zástupkyně žalované.
17. Zástupce žalobce odkázal na žalobu a shrnul, že žalovaná dospěla k vadnému závěru, že o tehdy nezletilého syna žalobce převážně nepečoval. Péči nebylo možné odvíjet od právní moci opatrovnického rozsudku, žalobce o syna pečoval již předtím. Žalobce je od roku 1976 v invalidním důchodu a s ohledem na tehdejší postoj matky se o syna převážně staral on. Žalovaná pochybila, pokud nezkoumala materiální stránku věci. Za účelem prokázání svých tvrzení žalobce navrhl důkaz výslechem svědka, svého syna.
18. Zástupkyně žalované odkázala na písemné vyjádření k žalobě. Soud následně doplnil dokazování výslechem svědka, Ing. M. K., který je synem žalobce. Svědek k dotazům soudu uvedl, že otec byl po těžké havárii v invalidním důchodu a on měl jako dítě chronické záněty dýchacích cest. Na doporučení dětské lékařky s otcem kvůli špatnému vzduchu ve zhruba jeho 4 letech opustili Brno a trávili čas v rekreačním středisku B. (t. č. zaměstnavatel matky svědka) na Vysočině u Milovského rybníka. Otec tam vzal místo správce, bydleli spolu ve správcovské místnosti. Svědek si to období před nástupem do školy na Vysočině pamatuje dobře – učil se lyžovat, koupal se v rybníku, v zimě ve sněhu pod pumpou. Kvůli školní docházce se pak vrátili do Brna. Jeho matka se věnovala práci a vlastním zájmům, péči v převážné míře zajišťoval otec. To se týkalo i běžných povinností ve škole, víkendů i prázdnin. Ty zase trávili s otcem na chalupě v Dolních Věstonicích a v zimě jezdili na rekreační středisko BVV (zaměstnavatel matky svědka v té době) v Zubří, kde se věnovali např. běžkování.

19. K otázkám zástupce žalobce svědek doplnil, že jeho matka s nimi v Milovech nebydlela, jen občas přijela. Měla práci a jiné zájmy, o sport se moc nezajímala. V tomto ohledu se mu věnoval otec, jezdili na kole, na lyžích, chodili do přírody, jeho matka tyto aktivity v podstatě nesnášela. Otec s ním dělal úkoly, chodil na rodičovské schůzky, matku to nezajímalo. Zástupkyně žalované neměla na svědka otázky. Další návrhy na doplnění dokazování vzneseny nebyly.
20. Poté byl účastníkům řízení dán prostor ke konečným návrhům a následně bylo postupováno podle § 49 odst. 12 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, dále jen „s. ř. s.“.
21. Při splnění podmínek řízení soud přezkoumal žalobu dle § 75 s. ř. s., v mezích žalobních bodů, přičemž vyšel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu.
22. Žaloba je důvodná.
23. Podstata sporu spočívá v otázce, za jakých podmínek lze přiznat tzv. výchovné a zda žalobce podmínky pro jeho přiznání splnil.

IV.a) Podmínky pro přiznání výchovného

24. Výchovné je institutem zavedeným změnou zákona o důchodovém pojištění č. 323/2021 Sb., která byla s účinností od 1. 1. 2023 přijata na podkladě poslaneckého pozměňovacího návrhu (č. 8828, J. Hamáček, sněmovní tisk č. 1230/1, PSP, 8. volební období, 2017-2021, dostupný na www.psp.cz), a vtělena do § 34a zákona o důchodovém pojištění. V případě důchodů přiznaných před 1. 1. 2023 (jako tomu bylo v případě žalobce) se ve vztahu k výchovnému použijí pravidla čl. II (Přechodná ustanovení) zákona č. 323/2021 Sb.
25. Podle čl. II bod 1 zákona č. 323/2021 Sb. se starobní důchody přiznané ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, zvýší o 500 Kč měsíčně *za každé dítě, které pojištěnec vychoval*, od splátky důchodu splatné v lednu 2023, a to při splnění dále uvedených podmínek. Toto zvýšení (přiznání výchovného) náleží k procentní výměře starobního důchodu.
26. Podle čl. II bod 3 zákona č. 323/2021 Sb. se podmínky výchovy dítěte pro účely přiznání výchovného posuzují u všech pojištěnců *podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán*, a to i v případě, že o dítě osobně pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely přiznání výchovného současně započítat více osobám. *Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu*; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy. Přiznání výchovného nenáleží, pokud se pojištěnec vůči dítěti dopustil jako pachatel, spolupachatel nebo účastník úmyslného trestného činu proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo proti rodině a dětem.
27. Podle čl. II bod 4 zákona č. 323/2021 Sb. dle věty první platí, že *pokud byl důchodový věk stanoven se zohledněním vychovaných dětí, zvýší se starobní důchod o tzv. výchovné bez žádosti*; za vychované dítě se pro účely přiznání výchovného považuje dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku.
28. Podle čl. II bod 5 zákona č. 323/2021 Sb. pak platí, že pokud se nepostupuje dle bodu 4. (přiznání výchovného bez žádosti), zvýší se starobní důchod o výchovné na základě písemné

žádosti podané na předepsaném tiskopisu. V případě starobních důchodů přiznaných před 1. 1. 2023 bylo možné žádost podat nejpozději do 31. 12. 2024.

29. Žalobci byl starobní důchod přiznán v období (do 31. 12. 2022), pro které se naplnění podmínky výchovy dítěte posuzovalo podle podmínek uvedených v § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění ve spojení s § 4 odst. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb., kterou se prováděl zákon o důchodovém pojištění.
30. V tomto období byla podle § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, byla podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.
31. A podle § 4 odst. 2 vyhlášky č. 284/1995 Sb. se podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod považovala za splněnou též, pečovala-li žena o nezletilé dítě a) od jeho narození do jeho úmrtí, pokud dítě zemřelo po dosažení šesti měsíců věku, nebo b) aspoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného podle zákona pro vznik nároku na starobní důchod.
32. Lze tedy shrnout, že právní úprava, která se použije při posouzení žádosti žalobce o přiznání výchovného, vyžaduje pro přiznání nároku na výchovné splnění následujících podmínek:
 - A1) podmínka osobní péče o dítě ve věku do dosažení jeho zletilosti alespoň po dobu deseti roků, *nebo*
 - A2) v případě ujmoutí se výchovy dítěte až po dosažení osmého roku jeho věku podmínka osobní péče o dítě alespoň po dobu pěti roků při kontinuální péči až do dosažení jeho zletilosti, *nebo*
 - A3) v případě úmrtí dítěte staršího šesti měsíců podmínka osobní péče od jeho narození do jeho úmrtí; *nebo*
 - A4) podmínka osobní péče o nezletilé dítě alespoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod, *a*
 - B) za situace, kdy dítě (od narození po dosažení zletilosti) vychovávalo více osob – podmínka osobní péče *v největším rozsahu, a*
 - C) podmínka, že se žadatel vůči dítěti nedopustil úmyslného trestného činu proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo proti rodině a dětem.
33. Žalobci by tedy vznikl nárok na výchovné při kumulativním naplnění podmínek A1/2/3/4), a event. B) - pokud dítě vychovávalo více osob a C). Pokud by přitom podmínka výchovy dítěte pro nárok (ženy) na starobní důchod ve smyslu předestřených požadavků právní úpravy, tj. podmínka A1/2/3/4) byla splněna pouze u jedné osoby, naplnění podmínky B) se již u ní zkoumat nebude. To ale není případ žalobce, pro jehož posouzení je výklad pojmu „péče v největším rozsahu“ stěžejní.

34. Pojem „péče v největším rozsahu“ právní úprava blíže nedefinuje. Použití pojmu „největší“ vyjadřuje srovnání rozsahu péče ve vztahu k ostatním osobám, které o dítě do jeho zletilosti pečovaly, resp. jej vychovaly. Nemusí se totiž jednat o porovnání péče pouze mezi dvěma osobami (tam by postačilo užití pojmu „větší“), v úvahu přichází vedle péče rodičů též péče dalších osob (např. prarodičů, pěstounů). rozsahu.
35. Ze shora specifikovaného pozměňovacího návrhu, jímž bylo výchovné do právní úpravy zavedeno, vyplývá, že právní úprava byla přijata ze dvou důvodů: a) ocenění osob, které vychovaly dítě – nového pojištěnce, který bude dále přispívat k udržení průběžného důchodového systému, a za b) kompenzace rozdílu mezi průměrnými důchody mužů a žen, tj. potřeby reflektovat skutečnost, že v případě žen má výchova dětí závažnější dopad na jejich pracovní kariéru – a tím i na konečnou výši důchodu.
36. Prvotním důvodem pro přijetí zákonné úpravy výchovného bylo ocenění osob, které vychovaly dítě: *„...nebude se ani při posuzování nároku na zvýšení starobního důchodu za vychované dítě v individuálních případech zkoumat, zda prvotní důvod pro bonifikaci za výchovu byl naplněn, tedy zda společenský efekt v podobě přínosu nového pojištěnce do základního důchodového pojištění skutečně nastal. Výchovné se tedy přiznává i v případě, že dítě, jehož výchova má být hodnocena, zemřelo, není ekonomicky aktivní, popř. je ekonomicky aktivní mimo území ČR, nebo se odstěhovalo natrvalo do zahraničí. Rozhodné nebude ani to, zda výchova byla realizována na území ČR (resp. bývalého Československa) anebo ve smluvní či nesmluvní cizině.“* A jak uzavřel Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 12. 5. 2025, č. j. 10 Ads 271/2024-35, podmínku péče o dítě osobně v největším rozsahu (čl. II zákona č. 323/2021 Sb.) může splnit i osoba, u které se tato péče v pracovní či studijní oblasti života nijak viditelně neprojeví například na omezení výdělku nebo kariérního růstu. Toto omezení však může být v konkrétním případě vykládáno jako indicie svědčící o tom, který z rodičů o nezletilé dítě osobně pečoval v největším rozsahu, nikoliv jako jedna ze zákonných podmínek pro přiznání tzv. výchovného.
37. Péče v největším rozsahu se posuzuje od narození po nabytí zletilosti vychovávaného dítěte. Je proto nezbytné zohlednit výchovu a péči po celou dobu nezletilosti dítěte. Dle Nejvyššího správního soudu je v současnosti *„stále spíše pravidlem než výjimkou, že ve většině případů bude o dítě v nízkém věku (do 3 let) skutečně pečovat především jeho matka a bude tak (v tomto období) pečovat o dítě ve větším rozsahu než otec (byť soud nevylučuje, že tomu může být i naopak). Následně může být péče rodičů i rovnoměrná (rodiče se např. střídají v doprovázení do školy, kroužků aj.). V takovém případě by proto výchovné zcela logicky a v souladu se smyslem zákonné úpravy náleželo matce, která bude mít „náskok“ ve formě mateřské (rodičovské) dovolené. V životě však mohou nastat i takové situace (rozvod či úmrtí matky), v jejichž důsledku přejde péče o dítě v pozdějším věku výhradně na druhého rodiče. Pokud se tak stane a otec převzme péči o dítě např. v jeho 10 letech a zbylých 8 let bude o dítě výhradně pečovat, je zřejmé, že o dítě bude pečovat v největším rozsahu ve smyslu shora citované zákonné úpravy“* (cit. z rozsudku NSS ze dne 12. 5. 2025, č. j. 10 Ads 271/2024-35).
38. Je přitom otázkou skutkovou, která z osob, jež o dítě v posuzovaném období pečovaly, tak činila (ve srovnání s ostatními osobami) v největším rozsahu. Na místě je proto pečlivé hodnocení konkrétních okolností každého jednotlivého případu, neboť *„reálný život přináší rozličné příběhy a situace, které nelze řešit pomocí jednoduchých schémat a kritérií“*. Případ žalobce přitom patří mezi ty spíše „netypické“.

IV.b) Naplnění podmínek pro přiznání výchovného žalobcem

39. Předmětem sporu v této věci je výchovné za výchovu syna žalobce, nar. 23. 7. 1973. V případě žalobce nebylo sporu o tom, že splnil podmínku výchovy dítěte (konkrétně podmínku A1). O syna pečoval nejprve společně s matkou dítěte v manželství, a v péči sám pokračoval i po rozvodu manželství, až do zletilosti dítěte (23. 7. 1991). Péče o zletilé dítě, na níž žalobce v žalobě rovněž poukazoval, není pro přiznání výchovného relevantní.
40. Na základě pravomocného rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 2. 9. 1986, který je součástí správního spisu, byl žalobci syn svěřen ode dne 3. 10. 1986 (to bylo synovi 13 let, 2 měsíce a 10 dní) do výchovy a matce dítěte byla uložena povinnost od 1. 11. 1985 přispívat na výživu dítěte. Po svěření dítěte do výchovy tedy žalobce o syna do jeho zletilosti výlučně pečoval minimálně po dobu 4 roky, 9 měsíců a 20 dní. Žalobci je však nutno přisvědčit v tom, že je třeba přihlížet k péči faktické, které předcházela oficiálnímu rozhodnutí soudu, že dítě má vychovávat otec.
41. V odůvodnění tohoto rozsudku dospěl Městský soud v Brně po slyšení žalobce (jako navrhovatele) a matky dítěte, jakož i na základě zpracovaného znaleckého posudku, že rodiče nezletilého spolu nežijí a od podzimu 1985 o něj pečuje výhradně otec. Žalobce v rámci slyšení uvedl, že o nezletilého se převážně stará on, neboť je v plném invalidním důchodu, a i v minulosti se o něj převážně staral on. Matka se ze společné domácnosti odstěhovala v říjnu 1985, otec pro syna vaří, pere, žehlí, učí se s ním do školy. Matka pak v rámci slyšení potvrdila, že se od října ve společné domácnosti nezdržuje, neboť jí otec (žalobce) znemožnil přístup do bytu.
42. Pravomocným rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 22. 9. 1986, sp. zn. 15 C 338/85, který je taktéž součástí správního spisu, bylo manželství žalobce a matky dítěte rozvedeno (s účinností od 21. 11. 1986). Návrh na rozvod podala manželka žalobce, která v rámci slyšení mj. uvedla, že asi do roku 1975 bylo manželství spokojené. Ale po vážném úrazu žalobce musela nastoupit do práce, kde trávila často přesčasy a domů se vracela pozdě. Uvedla, že po úrazu jí žalobce s výchovou syna nepomáhal, navíc část roku trávil na chalupě. V roce 1984 podala návrh na rozvod manželství, ale poté jej s ohledem na syna vzala zpět. Žalobce v rámci slyšení uvedl, že jejich manželství bylo spokojené zhruba do roku 1976. Manželka v souvislosti s nástupem do zaměstnání ztrácela zájem o vedení domácnosti a výchovu syna. Žalobce se s tím smířil, rozvod chtěl řešit, až bude syn starší. V rámci pobytů na chalupě se staral o syna. V posledních letech je to právě on, kdo spolupracuje se školou, nezletilému vaří, pere, uklízí. Třídní učitelka nezletilého před soudem uvedla, že v prvních několika letech školní docházky byl zájem rodičů o výsledky syna ve škole minimální, v poslední době projevuje soustavný zájem otec. Ten tráví se synem většinu volného času, v průběhu posledních let převládá zájem o školní výsledky ze strany otce.
43. Z odůvodnění soudních rozhodnutí ve věci svěření dítěte do péče a ve věci rozvodu rodičů dítěte vyplývá, že od října 1985 (to bylo synovi 12 let a 3 měsíce) pečoval o nezletilého výlučně otec. Celkově tedy o něj pečoval do jeho zletilosti výlučně 5 let a 9 měsíců. Současně není sporu o tom, že matka dítěte o nezletilého pečovala v největším rozsahu v prvních letech jeho života, a to až do přiznání t. č. plné invalidity žalobce dne 19. 11. 1976 (po úrazu způsobeném autonehodou dne 17. 12. 1975). Z hlediska rozsahu péče (tj. který z rodičů pečoval v největším rozsahu) se tak jeví být sporným období od listopadu 1976 do října 1985,

kdy bylo nezletilému 3–12 let. Za účelem vyjasnění rozsahu péče v tomto období provedl soud na jednání výslech syna žalobce, pana M. K.

44. Ze svědecké výpovědi vyplynulo, že po většinu sporného období se synovi převážně věnoval žalobce. Důvodem byla jednak vzniklá situace v rodině, kdy se žalobci stal invalidizující úraz, takže do zaměstnání nastoupila matka dítěte, a jednak zdravotní obtíže nezletilého, k jejichž zmírnění měl přispět dlouhodobý pobyt mimo město. K tomu se rodině naskytla příležitost přes tehdejšího zaměstnavatele matky. Žalobce jako správce rekreačního objektu mohl se synem trávit většinu času již zhruba od 4 let věku syna. Po nástupu ke školní docházce to byl dle výpovědi svědka rovněž většinou otec, který s ním trávil volný čas a dohlížel na jeho školní povinnosti.
45. Při posuzování otázky, který z rodičů vykonával péči o dítě ve větším rozsahu, je třeba vycházet z komplexního zhodnocení celého období nezletilosti dítěte, s přihlédnutím ke všem relevantním skutečnostem. Přitom je nutno zohlednit nejen kvantitativní srovnání počtu let či měsíců, ale též intenzitu, soustavnost a rozsah péče poskytované jednotlivými rodiči v různých fázích vývoje dítěte. Dále je nezbytné zohlednit specifické okolnosti každého období, včetně pracovního, zdravotního a osobního zázemí rodičů.
46. V nejranějším období života dítěte, tedy bezprostředně po jeho narození a v několika následujících letech, byla péče o dítě přirozeně vykonávána převážně matkou. Jedná se o fázi vývoje dítěte, kdy je péče fyzicky i psychicky náročnější, zahrnuje každodenní plnou přítomnost, noční vstávání, zajištění hygienických potřeb, stravování, zdravotní péči, výchovu a formování základních návyků. Matka se této péči nepochybně účastnila v rozhodujícím rozsahu. Z výpovědi matky u jednání opatrovnického soudu vyplynulo, že přibližně do roku 1975 bylo manželství funkční, což implikuje, že péče byla v raném období dítěte sdílená nebo převážně na její straně. Poté, v důsledku vážného úrazu žalobce a jeho následného omezení, převzala matka odpovědnost nejen za výdělečnou činnost, ale i nadále zajišťovala výchovu syna.
47. Ze zjištěných skutkových okolností lze usuzovat na to, že péče matky převažovala minimálně do roku 1976, kdy se zdravotní stav žalobce po vážném úrazu stabilizoval a žalobce i z důvodu výdělečné činnosti matky synovi začal věnovat více. To potvrdil hodnověrným způsobem syn žalobce ve své výpovědi. O syna se v tomto období starali oba rodiče, více času s ním však trávil žalobce, což trvalo až do podzimu roku 1985, kdy došlo k reálnému zániku společné domácnosti. Matka se z domácnosti odstěhovala a dítě zůstalo výlučně s otcem. Soud ve svém pravomocném rozhodnutí potvrdil, že k tomuto faktickému stavu došlo již v říjnu 1985, tedy téměř rok před samotným svěřením dítěte do výchovy otce soudem (ke dni 3. 10. 1986). V tomto období otec prokazatelně převzal veškerou každodenní péči o syna.
48. Rozsah péče otce v tomto období (tj. minimálně od roku 1985) byl komplexní a nepřetržitý. Otec zajišťoval dítěti domácí prostředí, vařil, pral, žehlil, dohlížel na školní docházku, učil se s ním, a současně vykonával všechny organizační a výchovné povinnosti běžně spojované s každodenním životem dítěte. Tyto skutečnosti byly potvrzeny nejen jeho výpovědí, ale rovněž svědectvím matky (která potvrdila, že se v domácnosti od října 1985 nezdržovala) a výpovědí třídní učitelky nezletilého, která označila právě otce jako osobu, jež v posledních letech projevovala soustavný zájem o dítě a jeho školní výsledky. Toto období výlučné péče

trvalo až do zletilosti dítěte dne 23. 7. 1991, tedy celkem 5 let a 9 měsíců, přičemž z toho více než 4 roky a 9 měsíců bylo dítě svěřeno otci soudem.

49. Soud má za zjištěné, že v rané fázi výchovy, zejména v prvních několika letech života dítěte a následně v období, kdy byl žalobce zdravotně omezen a matka přejala větší díl praktické odpovědnosti, vykonávala matka rozhodující roli. Nicméně toto období bylo – i s přihlédnutím k rovnoměrné péči v počátečním manželském soužití – vyváжено a následně převáženo pozdější péčí otce. Nejprve převažující péčí v rámci dosud trvajícího manželství a poté výhradní péčí od roku 1985. Péče otce nebyla epizodní, ale dlouhodobá, výhradní, soustavná a vykonávaná v období, kdy dítě již dospívalo, navštěvovalo školu a vyžadovalo intenzivní výchovný i praktický dohled. V této fázi otec suploval roli obou rodičů.
50. Lze tak uzavřít, že zatímco matka nesla větší podíl péče v úvodním období života dítěte, otec s ním trávil více času již od předškolního věku a v období dospívání na sebe převzal odpovědnost za péči o dítě způsobem, který péči matky nejen kompenzoval, ale v celkovém rozsahu převýšil. Žalobce tedy byl tím z rodičů, kdo vykonával péči o dítě ve větším rozsahu. Tato péče byla nejen dlouhodobá a intenzivní, ale zároveň byla vykonávána v období, kdy dítě vyžadovalo vedení v otázkách školních, sociálních i osobních, čímž její význam – ve vztahu k účelu právní úpravy – výrazně vzrostl. Žalobce tedy pro účely výchovného splnil zákonnou podmínku péče v největším rozsahu.

V. Závěr a náhrada nákladů řízení

51. Soud uzavírá, že na podkladě zjištěného skutkového stavu, doplněného v řízení před soudem, je žaloba důvodná. Při komplexním zhodnocení rozsahu péče o nezletilého to byl žalobce, kdo o nezletilého pečoval v největším rozsahu. Proto bylo na místě žalobě vyhovět, napadené rozhodnutí zrušit (§ 76 odst. 1 písm. b) ve spojení s § 78 odst. 1 s. ř. s.) a věc vrátit žalované k dalšímu řízení (§ 78 odst. 4 s. ř. s.). Právním názorem, který soud v tomto rozsudku vyslovil, je v dalším řízení žalovaná vázána (§ 78 odst. 5 s. ř. s.).
52. O náhradě nákladů řízení bylo rozhodnuto ve smyslu § 60 s.ř.s., podle kterého nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl na věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl.
53. Žalobce měl ve věci úspěch, proto mu soud přiznal náhradu důvodně vynaložených nákladů řízení před soudem tvořených náklady za zastoupení advokátem za dva úkony právní služby po 4 620 Kč (převzetí věci, účast na jednání před soudem), tedy 9 240 Kč a dva režijní paušály po 900 Kč podle § 9 odst. 4 písm. d), § 11 odst. 1 a § 13 odst. 4 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, celkem tedy 10 140 Kč. Zástupce žalobce je plátcem DPH, proto se odměna a náhrada hotových výdajů zvyšují o částku odpovídající této dani, tj. o 2 129 Kč. Celková výše žalobci přiznaných nákladů řízení tak činí 12 269 Kč. Neúspěšné žalované právo na náhradu nákladů řízení nenáleží.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvojím vyhotovení u Nejvyššího správního soudu. V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel,

jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Brno dne 23. května 2025

Mgr. et Mgr. Lenka Bahýřová, Ph.D., v. r.
samosoudkyně